

K i s - V á r d a i F. J á n o s

Kis-Várdai F. János kolozsvári iskolamesterségét egyetlen adatunk sem nevezi meg, mégis bizonyos, hogy az 1627 előtti időben csakugyan itt rektoroskodott. Tapasztaljuk ugyanis, hogy ez az iskola fennállásának első évtizedében még nem jutott olyan színvonalra, hogy tanítványai innen mehetek volna külső országokbeli akadémiákra, tehát csak partikula volt, éppen ezért az itteni diákok tanulmányaik betetőzéséül előbb még másik iskolába (kollégiumba) is átiratkoztak (Fehérvár, Várad, Debrecen, Patak). Ha azonban valamelyik ifju innen mégis csak akadémiákra küldetett, annak egészen bizonyosan a schola rektorának kellett lennie. Kiváltképpen megállja a helyét ez az állítás az Erdélyen kívüli területekről származó ifjaknál, akiket ekkor még nem vonzhatott ide az iskola hire-neve és magasabb színvonala.

Kis-Várdai F. János a szabolics-megyei Kisvárdá szülötte. Világra jövetelének ideje 1601, minthogy a leydai akadémiára 1627. június 25-én történt beiratkozásakor magát 26 esztendősnak vallotta.¹⁾ Szülőfalujának, amely a XVI. század utolsó évtizedeiben mintegy kulturális központ lévén, triviális iskolája a jelesebbek közé tartozott, ezért nagyon valószínű, hogy Kis-Várdai itt kezdte tanulását s folytatta addig, ameddig az osztályokból itt tellett, hogy aztán további ismeretszerzés végett a debreceni anyaiskolába iratkozzék be. Az itteni studiosusok sorában ott találunk 1614 július 19-én, majd 1621 május 6-án, 1625 május 20-án, 1631 június 24-én s a század további folyamán még három más Kisvárdai János nevezetű subscribált ifjut.²⁾ Zoványi lexikoni adattárában a leydai tanulóval az iskolai törvényeket 1614 tavaszán aláírt diákot azonosította, ez azonban mindenképpen lehetetlen,

1) Archiv N. F. XVI. 206.

2) Thury Etele: Iskolatörténeti adattár. Pápa, 1908. II. 104., 107, 109, 112, 114, 120, 130.

mivel az osztályok befejezéséhez a discipulusok legalábbis a 16.s csak nagyon ritka esetben a 15. évükben érkeztek el, ellenben 13. éves gyermeket még nem avattak diákká, vagyis ilyen korokban sehogyan sem nyerhette el a "dominus" címzést. Hiszen még az iparosknál is 16 esztendő s korokban szegődtehettek be apródnak a gyermeket. Különösen állhatott ez a falusi gyermekeknél, akiknél a szellemi érettség még későbbre érkezett el, mint a városiaknál.

Az elmondottak alapján leginkább az 1621 május 6-án subscriptált diákkal azonosíthatjuk, a most bemutatott ifjút, aki azután, hazai tanulását elvégezvén, hozatott Kolozsvárra iskolamesterül. E városhoz kétségnélkül való közét bizonyítja az a körülmény, hogy 1627-ben Franekerában Maccovius János teológiai professzor elnöklése alatt tartott s nyomtatásban is megjelent vizsgai feleletét mind csupán kolozsvári férfiaknak, mégpedig idősebb Filstich Péter református szász polgárnak, a fiscus nagybányai kamarája felügyelőjének, országos aranybevéltőnek, Bathlen Gábor belső emberének, továbbá Tiszabecsi P. Tamás első pap - esperesnek, valamint Coronaeus A. Lőrinc második papnak ajánlotta. Emellett tekintetbe kell vennünk e 4° nagyságu 38 sztl levél terjedelmű munkácska tárgyát is, amelyet maga e füzetecske címe is meghatároz: "De Vera et Aeterna Domini N. I. Christi Divinitate Que thosibus est totidem comprehensa examinibus item ad certas Sectiones distributis adversus G. Eniedinum Transylvanum ornata et illustrata."³⁾ Ez ugyanis abból a légkörből merítettett, amely Kolozsvár mindkét felekezetét ezekben az évtizedekben leginkább tüzelte, vagyis az unitáriusokat a létért való küzdelemben: az eddigi kiváltságos helyzetük megtarthatásában, a reformátusokat pedig gyülekezetük életre keltésében és megszilárdulásában: eleintén jogokhoz való juttatásukban, később pedig egyenjogusításukban. Látjuk azonban, hogy e küzdelemben nem volt higgadt, hanem - a kor szokása szerint - nemcsak külső, hanem belső eszközöket: a hittételek harcát is igénybe vették.

Kis-Várdainak tehát 1625 előtt kellett a kolozsvári scholát igazgatnia. Ilyenképpen ő is csak mint hazai tanultságu mester töltötte be állását. Ezért mint a hazai iskolák heidelbergi orthodoxyájával átítatott szellemének neveltje, tanárkodása idején ma-

3) RMK. III. 1407.

ga is még e dogmák megtartásának vallója lehetett.

1625-ben az Odera melletti Frankfurt, 1626 június 18-tól Franckera, 1627 június 25-től Leyda egyetemén tanult.

Külsőországból történt hazatérése után hihetőleg nagyobb gyülekezet lelki életének vezetése bízott reája. A Tolnai Dali János ügyében 1646 február 14-re Tokajba összehívott közssinaton résztvettek között találjuk Kisvárdai Jánost, a Szabolcs-megyei Báka falu lelkipásztorát is,⁴⁾ neve azonban a június 10-én Szatmárnémetiben tartott nemzeti zsinat tagjai között már nem fordul elő. Minthogy Báka Kisvárdai közelségében fekszik, ezért tehát nagyon valószínű, hogy ez, a hazájába visszatért ifju azonos az egykori kolozsvári iskolamesterrel.

Zoványi lexikona Kisvárdai Jánosnak 1620-tól 1666-ban Gáván. bekövetkezett visbe fulásáig számtalan lelkipásztori állását sorolja fel, tekintettel azonban arra a körülményre, hogy jó egynehány ugyanilyen nevű iskolázott férfiról van tudomásunk, mi nem mernők az azonosítást határozottan kimondani.

4) Zoványi Jenő: Puritánus mozgalmak a magyar ref. egyházban. Bp. 1911. 113.